

Rudolf Haňka: Jedná se o budoucnost národa

V listopadu 2006 zveřejnilo Ředitelství OECD pro vzdělávání zprávu o českém systému terciárního vzdělávání.

"... Od té doby se mnohé změnilo a Ministerstvo školství České Republiky požádalo, abychom se vrátili a posoudili Bílou knihu terciárního vzdělávání z ledna 2009. Bílou knihu vítáme a vidíme v ní prvky citlivé analýzy a cenné návrhy. Od vysokoškolských institucí 21. století se očekává mnohé. Požaduje se, aby nabízely vzdělávání orientované na pracovní uplatnění, prováděly výzkum na světové úrovni (spojený s inovací tam, kde je to možné) a aby se zapojily do regionálního života. Mnohé instituce jsou dobré v jednom nebo ve dvou z těchto aspektů. Jen ve vzácných případech může vysoká škola vynikat ve všech. Bílá kniha hovoří o tom, že reforma akreditačního procesu by školám umožnila diferenciaci nabídky a reforma systému financování by tuto diferenciaci zohlednila i finančně. Tyto změny by podnítily vznik více profesně orientovaných programů na některých školách a fakultách, zatímco jiným by umožnily větší zaměření na teoretické vzdělávání a vysoce kvalitní výzkum. " (citováno z Prohlášení týmu posuzovatelů OECD)

Pomoci ministerstvu školství nalézt celospolečenský konsensus a překonat obavy z reformy vzdělávání má nezávislý poradní sbor ministryně pro reformu vysokého školství složený z osobností akademického a veřejného života, v jehož čele stanul profesor Cambridgeské university Rudolf Haňka. Profesor Haňka působí na Cambridgeské univerzitě ve Velké Británii od roku 1972 zejména na Wolfsonské koleji, kde zastával v letech 1994 až 2000 pozici viceprezidenta. Od roku 2004 je zároveň profesorem fakulty managementu Vysoké školy ekonomické v Praze. Na otázky Kariéry Speciál odpovídal z pozice nezávislého odborníka a předsedy Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání.

Na jaké oblasti se reforma vysokého školství zaměřuje především a jaké zásadní změny chystá?

Česká republika v rámci Operačního programu EU Vzdělávání pro konkurenceschopnost realizuje řadu projektů reformy, hodnocení a podpory terciárního vzdělávání, jako jsou například Podpora technických a přírodovědeckých oborů, Hodnocení kvality terciárního vzdělávání, Efektivní transfer znalostí z výzkumu a vývoje či Reforma terciárního vzdělávání. Většina těchto projektů se teprve rozjíždí. Pouze dva byly spuštěny již před rokem a z nich jako první projekt Reforma terciárního vzdělávání začíná produkovat podstatné výsledky. Je nutné si uvědomit, že tento program je tříletý, a proto je tedy dost těžké předpovědět, jaké zásadní změny v celkové oblasti terciárního vzdělávání budou navrženy.

Jedno je ale jisté: české vysoké školství za minulých dvacet let prošlo změnami, které je hluboce poznamenalo. Z víceméně elitního systému vysokoškolského vzdělávání jsme se dostali ke vzdělávání masovému, kdy polovina odpovídajícího ročníku jde studovat na vysokou školu. Dnes opouští univerzity více než dvakrát tolik vysokoškolsky vzdělaných lidí, než kolik jich odchází do praktického života s maturitou! Před deseti lety byl tento poměr přesně obrácený. Jistě je dobré, že se většímu počtu mladých lidí dostává možnost se na vysoké škole dále rozvíjet, učit se logicky myslet, vyhledávat informace a pracovat s nimi. Současně to ale mění charakter vysokých škol, které se tomuto vývoji relativně pomalu přizpůsobují. Navíc mám pocit, že jsme při této transformaci zapoměli na to, abychom pro ty výjimečně schopné zajistili odpovídající špičkovou a náročnou výuku.

Jsou při zpracování reformy využity zkušenosti ze zahraničí a je vůbec možné je na naše školství aplikovat?

Samozřejmě, že jsou. V roce 2004, kdy se OECD rozhodla podniknout systematický průzkum terciárního vzdělávání v členských státech, byla Česká republika jednou z 24 zemí, které se tohoto průzkumu zúčastnily. Od té doby experti OECD několikrát ČR navštívili a nedávno podali podrobný rozbor některých kroků reformy, tak jak se rýsovaly v roce 2009. Nesmíte také zapomenout na osobní zkušenosti, které jsme za dobu působení na předních světových univerzitách získali já, profesor Švejnar a další členové Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání.

Nevím, proč by se někdo mohl domnívat, že naše školství je světově tak unikátní, že se nemůže od nikoho poučit. Anebo si někdo myslí, že naši mladí lidé se tak liší od mládeže v jiných zemích, že potřebují zvláštní metody vzdělávání? Jistě, že ne.

Česká republika v roce 2001 přijala zákonem změny, které ve vysokém školství celé Evropy zavedla tak zvaná Boloňská deklarace. Týká se to rozdělení vysokoškolského studia na stupeň bakalářský, magisterský a doktorandský. Bohužel se to u nás stalo spíše na papíře než ve skutečnosti a teď se neodvratně blíží čas, kdy se s tím bude muset něco dělat. Jsme asi světovou raritou, kdy z těch, kdo ukončí bakalářské studium, 87 % okamžitě pokračuje ve studiu magisterském.

Jakou roli ve spektru vysokých škol budou hrát školy soukromé? Počítá se s jejich finanční i morální podporou ze strany státu?

Soukromé vysoké školy jsou dnes pevnou součástí vysokoškolského systému. To je, myslím, dnes všeobecně akceptováno. To, že je jich skoro dvakrát tolik než vysokých škol veřejných, je překvapující a podle mne těžko udržitelné. Jsem si jistý, že se brzo ukáže, které ze soukromých vysokých škol budou schopné ekonomicky přežít demografický propad, který během pěti let sníží velikost ročníku 19tiletých mladých lidí z dnešních 135 000 na něco přes 90 000. To představuje ohromný pokles, s kterým se všechny vysoké školy budou muset vypořádat.

Já se osobně domnívám, že k tomu, aby soukromá vysoká škola dostávala finanční podporu od státu, by musely existovat velmi pádné důvody a já jsem žádný takový důvod zatím neslyšel. Soukromé vysoké školy účtují školné, které jim nikdo neomezuje, a měly by tedy být schopné se s ekonomickými problémy samy vyrovnat. Na druhé straně veřejné vysoké školy se zdají podfinancované, což je částečně způsobené relativně nízkým příspěvkem na jednoho studenta, který je stanoven státem. Pokud je někde zapotřebí více peněz, tak je to na veřejných vysokých školách. Není ovšem jasné, odkud je vzít. Neumím si představit, jak by se finanční podpora soukromých škol od státu zdůvodnila v současné ekonomické situaci - krize by asi bylo lepší slovo - kdy schodek státního rozpočtu neklesá, celkový státní dluh je kolem jednoho bilionu Kč a jenom na úrocích na tento dluh stát splácí několikrát více, než dává na vysoké školství.

Jakého druhu jsou připomínky ze strany samotných škol? Jsou konstruktivní, nebo spíše projevem snahy zachovat status quo?

Jakákoliv změna nutně vyvolá připomínky ať již kladné, či záporné. To je, myslím, normální proces a vždy si připomenu slova Winstona Churchilla, který řekl, že když se snažíte něco změnit a nikdo proti tomu nic nenamítá, tak to asi nemá cenu začínat. Vyskytla se již řada připomínek, z nichž některé jsou pozitivní, jiné spíše kritizují či hájí status quo. Mohu říci, že na posledním zasedání Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání jsme strávili dost času tím, že jsme procházeli bod po bodu všemi připomínkami, které jsme obdrželi.

Pokud bude reforma prosazena, na jak dlouho se plánuje její aplikace?

Mně se nelíbí vaše představa, že se takováto základní reforma bude muset jaksí prosazovat. Z Cambridge, kde žiji přes 40 let, jsem zvyklý na to, že v takovýchto věcech všichni, jak se říká, táhneme za jeden provaz. A pokud tomu tak je, potom si můžeme dovolit o rozdílných názorech veřejně diskutovat. Snažím se takovou otevřenou diskuzi o vysokém školství vést i zde, ale není to lehké. Lidé si občas neuvědomují, že již nežijeme v minulém století, že jsme plnoprávným členem Evropské unie a že Rakousko-Uhersko je dávná minulost (i když s Rakouskem stále máme dost společného). Není to lehká práce, i když nejde o nic jiného než o zlepšení českého vysokého školství, které vždy mělo dobré jméno. Z dobré pověsti se však věčně žít nedá. Čtyřicet

let totality naše vysoké školství poznamenalo a upřímně vzato urychlené zavedení Boloňské deklarace také příliš nepomohlo.

České vysoké školství musíme postavit na správnou základnu a umožnit těm univerzitám, které k tomu mají odborné předpoklady, stát se opravdovými centry excelence a ne masovou líní průměrných vysokoškoláků. Na druhé straně bychom všeobecně měli dostat bakalářský stupeň na úroveň, jakou má jinde ve světě, kde představuje ukončené vysokoškolské vzdělání. Zde vidím důležitou roli jak pro některé veřejné vysoké školy, tak i pro vysoké školy soukromé či vybrané vyšší odborné školy. K tomu je tato reforma nutná, ale nejdříve si musíme sjednotit názory, jak toho dosáhnout.

Bohužel v tomto státě se cokoliv, o čem se začne veřejně diskutovat či psát v novinách, stává politickou otázkou. Je to škoda. Jedná se o naši mladou generaci a o budoucnost národa. V tom bychom měli být zajedno a ne to muset prosazovat.

Děkuji za rozhovor

Rudolf Haňka

předseda Rady pro reformu vysokoškolského vzdělávání

Hospodářské noviny 17.3.2010 KaRIÉRA SPECIÁL